

Juli Capilla. Levante (Suplement Postdata), València, 8 d'abril de 2005.

Més enllà del model d'Umberto Eco

A "Les ales enceses", Vicent Usó (Vila-real, 1963) es consolida com un dels narradors valencians amb més projecció en la literatura catalana. "Les ales enceses" és la història d'amor entre un mariner i una dona enigmàtica en una petita població dominada per la superstició, el fonamentalisme cristià i les ànsies de revenja.

Des de la publicació d'"El nom de la rosa", si més no, els narradors del món tenen a l'abast un model de novel·la contemporània en què el context històric té un paper primordial en l'escenificació dels fets que ens són contats. La del semiòtic italià, però -i per això ha esdevingut un referent narratiu a imitar, un model exemplar-, hi afegia alguns elements que endolcien la contextualització més o menys historicista i que assuavien la mera erudició. Amb "El nom de la rosa", l'italià hi aportava, a més, un plus narratològic enriquidor que redundava en la satisfacció del lector. Alguns trets de la novel·la psicològica, els elements palesos de la indagació detectivesca i la tradició característica del suspens, i fins i tot de terror, que hi detectem expliquen l'èxit narratiu -i de públic!- de la novel·la d'Umberto Eco. Aquest model, però, s'ha vist pertorbat, i malmenat, per la inèpcia dels mals narradors, dels vulgars imitadors. La perversió, per sort, té gradacions suportables; matisos que alleugereixen el "delicte": els bestsellers que s'hi afillen són més o menys aberrants o digeribles, segons el grau de perversió a què sotmeten el model. En conseqüència, el lector ha de trobar, per força, diferències substancials entre la "narrativa" de Dan Brown i les peripècies i aventures de Matilde Asensi. N'hi ha, però, d'altres narradors que han aconseguit de "reiventat" el model o d'allunyar-se'n voluntàriament per tal de fer literatura nova. És el cas de la darrera novel·la de Vicent Usó, "Les ales enceses".

La "reivenció" o "invenció" que prova d'aplicar el narrador vila-realenc a "Les ales enceses" consisteix, bàsicament, a insinuar més que no pas a dir, a suggerir més que no pas a fer, a deixar caure les coses a comptagotes i molt vetladament. El simbolisme és, a parer meu, el leitmotiv d'una història en què l'acció -entesa com a successió més o menys accelerada d'esdeveniments- passa a un segon terme i en què el context històric és únicament un marc referencial. (Val a dir que a "Les ales enceses", com a l'anterior novel·la de Vicent Usó, "Crònica de la devastació", la contextualització històrica de la novel·la no és gens definitiva, fins i tot m'atrevisc a dir que en aquesta última novel·la fóra prescindible). Aquestes són, doncs, les intencions de l'escriptor Vicent Usó i així ho expressa en un moment donat, a través del narrador, a la novel·la: "Ja us he avançat que no són fets gloriosos els que s'esdevindran en el decurs d'aquesta història, que no escoltareu de boca meua ni epopeies reials ni gestes antigues d'herois singulars, ni notícia de setges, ni de conquestes ni de batalles recents ni tan sols d'amors cortesans que tant plauen al comú dels romancers" (p. 125). Amb una premissa així, doncs, no cal dir que "Les ales enceses", ho vulga o no Vicent Usó, defuig un tipus de lector convencional que es delecta amb facilitat amb l'acció i que, per contra, s'ensopeix amb el joc simbòlic. "Les ales enceses" requereix, per tant, un tipus de lector especial: un lector culte, intel·ligent, actiu, creatiu, atent; amant de la literatura, en suma.

"Les ales enceses" és la història d'Abdó dels Momos, patró de pescadors d'un petit poble de mariners, que s'enamora perdudament, fins arribar gairebé a embogir,

d'Enna, una dona que captiva Abdó per la seua bellesa i per la seua misteriosa i enigmàtica història personal. Una història d'amor, doncs, que el narrador situa en un context hostil: una petita població de mariners primitius i supersticiosos assedegats de raons -i de víctimes- que justifiquen les seues dissorts; una gent voluble i fàcilment mal·leable sotmesa a la voluntat irracional de la fe, d'una banda, i de les tradicions més rabiosament paganes, de l'altra. Els fets que s'esdevenen en aquesta petita població de mariners primigenis es desfermen amb l'arribada puntual de la colla de còmics i firaires que visita cada any aquesta població perduda de la mà de Déu. Aquesta visita és, de fet, pràcticament l'únic contacte que manté la gent del poble amb el món exterior. Cada any la colla de còmics, forçuts, bruixes, pallassos, prostitutes, mags, il·lusionistes... constitueix l'única distracció per a una gent que dedica la vida a la mar. Aquell any, però, l'arribada de la colla, i de la dona bellíssima que en forma part, arriba en el pitjor moment: tot just quan s'acaben de produir unes desgràcies, en el moment precís en què la gent més necessita un cap de turc que explique i expie el dolor que afligeix el poble.

Amb un estil d'una pulcritud i una bellesa admirables, i amb un domini de la llengua radical i absolut, Vicent Usó ha bastit una novel·la en què el simbolisme, la màgia, el misteri i l'enigma, el misticisme i la fantasia, són els veritables ressorts d'una història en què l'acció, tot i no ser absent del tot -perquè, no cal dir-ho, a la novel·la "passen coses"-, és secundària. Una història contada a través d'un narrador omniscient que es fa present com més va més clarament al llarg d'una bella, màgica i apassionant història d'amor.